

ШКОЛЬНЫ ГВАЛТ: АДЗІН СУПРАЦЬ УСІХ

(Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар. «ЧЗ».)

— Уявіце сабе, што вы прыйшлі на работу, а ў настаўніцкай вас ігнаруюць усе калегі, вы звяртаецеся да іх, а яны дэманстратыўна адварочваюцца ці адыходзяць. Што вы адчуеце? — прапануе спраецываваць сітуацыю на сябе Марына Сасніна. — Кожнае дзіця мае права адчуваць сябе ў школе ў бяспецы, і педагогі павінны ўзяць на сябе за гэта адказнасць. Задача дарослых — своєчасова заўважыць, умяшацца і вырашыць сітуацыю з булінгам. Самі вучні такога зрабіць ніколі не змогуць. Але гэта ў сілах класнага кіраўніка ці іншага педагога, які карыстаецца ў школьнікаў аўтарытэтам. Паверце, нават хатні гвалт можа нанесці менш шкоды, чым булінг у школе.

У грамадстве існуе меркаванне, што дзіцяці «трэба праз усё прайсці, такія сітуацыі загартоўваюць, вырастае — будзе мужыком». Яму кажуць: «Не данось», «Спраўляйся сам». Але булінг не загартоўвае. Шэраг даследаванняў паказалі, што людзі, якіх у дзяцінстве цкавалі, больш схільныя ў маладым узросце да суіцыду, трывожных расстройтваў і дэпрэсій. У іх заніжаная самаацэнка, а іх паспяховасць у школе можа пачаць моцна «кульгаць».

«Ёсць розніца паміж даносам і абаронай жыцця і годнасці сваёй або свайго сябра».

Як правіла, булінг праяўляецца ў другім—сёмым класах. Гэта той узростава перыяд, калі дзеці вучацца ўзаемадзейнічаць у калектыве, вызначаюць, дзе іх месца, якія ролі яны могуць прымераць на сябе.

— Часта цкаванне распачынаецца менавіта ў пачатковых класах, калі яшчэ не выпрацаваліся нейкія сацыяльныя нормы і правілы. Дзеці, як правіла, раўняюцца на настаўніка, ён для іх — важная асоба. Але здараецца, што самі настаўнікі, наўмысна ці ненаўмысна, правакуюць булінг, — папярэджвае Марына Сасніна. — Напрыклад, калі ў класе з'яўляецца нязручны ці занадта актыўны вучань, педагог можа сказаць: «Праз яго ўсе паказчыкі класа зніжаюцца, ён нас тармозіць». Што чуюць у гэты момант яго аднакласнікі? Што Іванова, Пятрова, Сідарава трэба з групы выгнаць. Між іншым, прыналежнасць да яе — адна з нашых базавых патрэб. Нам вельмі страшна апынуцца ў ізаляцыі.

Калі ў школе адбываецца цкаванне, пакутуе не толькі яго ахвяра, але і сведкі, якія назіраюць і нічога не робяць, каб спыніць. І вінаватыя заўсёды таксама ўсе, і настаўнікі ў тым ліку. А дзіцяці важна разумець, што яно не адно, што яму ёсць да каго звярнуцца па падтрымку.

ЗАБЫЦЦА ПРА ЁСІХ

Старшы выкладчык Беларускага дзяржаўнага педагогічна-

нага ўніверсітэта імя М. Танка і навуковы супрацоўнік РНПЦ псіхічнага здароўя Наталля ГРЭБЕНЬ каля пяці гадоў вывучае сітуацыю з булінгам у беларускіх школах.

У сваё апошняе даследаванне яна ўключыла тры мінскія школы — пяць класаў, у якіх вучыцца 150 чалавек. Паводле яе звестак, псіхалагічнае цкаванне ў навучальных установах дамінуе над фізічным. І толькі 7 працэнтаў тых, хто цкуе, гатовыя прызнацца, што яны сістэматычна праяўляюць агрэсію або зневажаюць іншых.

ЯК ЗРАЗУМЕЦЬ, ШТО ДЗІЦЯ СТАЛА АХВЯРАЙ БУЛІНГУ?

1. Яно не хоча ісці ў школу. Прапускае заняткі, рэзка пагоршылася паспяховасць.
2. Звярніце ўвагу на яго позу: уцягнутая ў плечы галава, згорбленая спіна, апушчаны падбародак... Калі раней такога не назіралася, варта пацікавіцца справай у школе.
3. Скаргі на мігрэні, боль у жываце. Яны могуць быць выкліканы стрэсам і страхам сутыкнуцца з крыўдзіцелямі.
4. Часта дзіця вяртаецца дадому з сінякамі, у брудным ці сапсаваным адзенні.
5. Замкнёнасць. Раней гаваркое, яно рэзка зрабілася маўчуном. Сыходзіць у сябе.
6. Знікаюць асабістыя рэчы — сшыткі, падручнікі, адзенне, грошы.
7. Дзіця выдаліла акаўнты ў сацсетках. Магчыма, такім чынам яно спрабуе абараніцца ад кібербулінгу.

ШТО РАБІЦЬ БАЦЬКАМ?

1. Паспрабуйце пагаварыць з сынам ці дачкой, высветліце падрабязнасці булінгу (хто здзяйсняе цкаванне, пры якіх абставінах, у чыёй прысутнасці, дзе ў інтэрнэце размешчаны абразлівыя выпадкі).
2. Звярніцеся да класнага кіраўніка, у сацыяльна-псіхалагічную службу, адміністрацыю ўстановы адукацыі.
3. Пагутарыце з крыўдзіцелем і яго бацькамі. Ад іх паводзін (прызнання, непрызнання віны, жадання прынесці прабачэнні, кампенсаваць прычыненую шкоду) залежаць вашы далейшыя дзеянні. Гэтым можна абмежавацца, калі педагогі і адміністрацыя навучальнай установы разумеюць праблему, працуюць як з агрэсарам, так і з класам, а бацькі крыўдзіцеля імкнуцца мінімізаваць наступствы.

Хлопцы крыху часцей церпяць ад булінгу, чым дзяўчаты, але розніца нязначная. «Калі мне трэба ісці ў школу, у мяне псуецца настрой», «у класе нікому да мяне няма справы», «у мяне няма сапраўдных сяброў», «мару

ШУКАЙ ДАРОСЛАГА!

Не кожны школьнік ведае, што менавіта з'яўляецца гвалтам, як трэба дзейнічаць у падобных сітуацыях, да каго і калі звяртацца. Але галоўнае, не ўсе ўпэўненыя, што іх звароты будуць успрынятыя сур'ёзна і дарослыя яшчэ больш не ўскладняць сітуацыю. Вядома, адбіваецца і ціск агульнавядомых стэрэатыпаў кшталту «ахвяра часта сама вінаватая», «калі скардзіцца, значыць, ён слабы, даносчык, шасцёрка і гэтак далей»...

— Першае правіла — шукай дарослага, які табе дапаможа. Не пачуў адзін — звярніся да іншага ці да нас! — раіць спецыяліст Рэспубліканскага цэнтра псіхалагічнай дапамогі Эмілія БУРАЧЭЎСКАЯ. — Наш тэлефон гарачай лініі +375 17 300 1006. Казаць праўду і паведамляць пра выпадкі запалохвання і пераследу — гэта акт адвагі. Ёсць розніца паміж даносам і абаронай жыцця і годнасці сваёй або свайго сябра.

Зацікаўленасць у вырашэнні канфліктаў павінны праяўляць у першую чаргу настаўнікі і адміністрацыя школ. Менавіта ў іх павінен быць дакладны алгарытм дзеянняў, як спыніць гвалт, аказаць дапамогу пацярпеламу, дакументальна зафіксаваць факт, разабраць сітуацыю з наступным яе вырашэннем, падтрымаць усіх удзельнікаў канфлікту, у тым ліку крыўдзіцеля і сведак. Як паказвае практыка, умяшанне дарослых можа спыніць здзекі над вучнямі на корані.

КУДЫ МОЖНА ЗВЯРНУЦЦА ЯШЧЭ?

1. Ва ўпраўленне (адрэс) адукацыі мясцовага выканкама ці адміністрацыі раёна ў горадзе.
2. Да ўчастковага міліцыянера.
3. У пракуратуру, напрыклад, у выпадку нанясення дзіцяці цялесных пашкоджанняў.
4. У Нацыянальную камісію па правах дзіцяці.
5. У органы апекі і папачальства.
6. У суд, калі ў дачыненні да дзіцяці здзейснена злачынства. Суд разглядае крымінальныя справы аб наўмысным нанясенні лёгкага цялеснага пашкоджання (артыкул 155 КК), паклёпе (артыкул 188 КК), абразах (артыкул 180 КК).

— У сітуацыі булінгу дзіця транслюе тыя нормы паводзін, якія дапушчальныя ў калектыве, дзе яно знаходзіцца. Атрымліваецца, што нават калі мы прыбяром з класа агрэсара альбо ахвяру, іх месца зойме нехта іншы. Таму што гэтая сістэма дысфункцыянальная і дазваляе так сябе паводзіць, — папярэджвае псіхолаг. — Праблема не ў канкрэтным вучні, а ў тым, што так паводзіць сябе з аднакласнікамі лічыцца дапушчальным.

Для мяне гэта драматычная сітуацыя, калі ты прыходзіш у школу, вядзеш з педагогамі размову пра каштоўнасці, а яны размаўляюць адно з адным на іншыя тэмы. А потым раптам уключаюцца і пачынаюць расказваць: «А вось мы змагаемся з дзіцём, і ўсё беспаспяхова...» Гэта значыць, дэманструюць паводзіны, у якіх папракуюць сваіх вучняў. І дастукацца, да-

Булінг — не заўсёды агрэсія. Падлетак можа адчуваць агіду, пагардлівасць у адносінах да аднакласніка.

весці да іх, што дзеці глядзяць на настаўнікаў, капіруюць іх мадэль паводзін, вельмі праблематычна. Пэўная частка настаўнікаў не разумее, што такое гвалт, годнасць, каштоўнасці і асабістыя межы...

Кансультант па пытаннях абароны правоў дзіцяці прадстаўніцтва Дзіцячага фонду ААН (ЮНІСЕФ) у Беларусі Марына АНАНЕНКА паведаміла, што для беларускіх дзяцей, якія зазналі ганенні, адкрыта бясплатная кругласутачная тэлефонная лінія. Патэлефанаваўшы на нумар 8 801-100-16-11, яны могуць ананімна расказаць пра сваю праблему спецыялістам і атрымаць дапамогу. Кансультанты максімальна імкнуцца пераканаць дзяцей, якія тэлефануюць, у тым, што да сітуацыі лепш за ўсё прыцягнуць спецыялістаў (калі зварот звязаны з фактам гвалту), дарослых (калі гаворка ідзе пра булінг у школе) і падказваюць патрэбныя кантакты і адрасы.

Таксама Марына Ананенка параіла звярнуць увагу на сайт **kids.pomogut.by**, дзе не толькі дзеці, але і дарослыя могуць знайсці карысную інфармацыю. Ён змяшчае парады, як зрабіць стасункі ў сетцы бяспечнымі, абараніць сябе ад кібербулінгу, сексуальнай эксплуатацыі і іншых формаў гвалту. Другая важная функцыя — дапамога праз чат дзецям, якія пацярпелі ад гвалту ў інтэрнэце, а таксама іх бацькам. Штодня з 8.00 да 20.00 у анлайн-рэжыме можна задаць пытанні на ўмовах ананімнасці. Адказы даюць прафесійныя псіхолаг і юрысты.

Пакуль што ў беларускім законодаўстве няма паняцця булінгу і канкрэтнай адказнасці за цкаванне. Аднак у шэрагу законаў згадваюцца прыкметы, якія трапляюць пад вызначэнне булінгу, таму прыцягнуць агрэсара да адказнасці ўсё ж такі можна.

Надзея НІКАЛАЕВА.
Фота з адкрытых крыніц і арганізатараў.